

**Основи побудови та застосування
біомедичної апаратури**

**Системний підхід
як основа проектування**

Суть системного підходу

Суть системного підходу у тому, що при його реалізації повинен мати місце всесторонній, цілісний розгляд проектованої системи та її зміна під час взаємодії із навколишнім середовищем.

Послідовність виконуваних дій системного підходу схематично показано на рисунку.

Логічний ланцюжок системного підходу

Принципи системного підходу

Принципами системного підходу є:

1) врахування всіх етапів «життєвого циклу» розроблюваної системи: проектування, виробництва, експлуатації та утилізації.

Проекти деяких систем, в основу яких було покладено прогресивні принципи, так і залишились на папері в силу своєї не технологічності – висока трудомісткість з точки зору виробництва.

2) врахування історії і перспектив розвитку систем даного та близького класів.

Щодо історії розвитку: системи, які у минулому вважались непридатними чи застарілими, можуть, в нових умовах, на новому рівні розвитку науки і техніки, виявитись, після відповідної корекції, звісно, придатними та перспективними. Щодо врахування перспектив розвитку, то у випадку їх неврахування розроблювана система може виявитись «морально» застарілою після завершення розробки. Чи знайдуться на таку розробку покупці?

3) усесторонній розгляд взаємодії системи з зовнішнім середовищем.

До основних видів такої взаємодії відносять: взаємодія з природою та суспільством в цілому; обмін корисною інформацією; обмін енергією; обмін завадами; зовнішні впливи на систему (перепад температури, вологості, тиску, механічних навантажень, радіація тощо); взаємодія з іншими системами у процесі розв'язання спільної задачі.

4) врахування основних видів взаємодії всередині системи, між її елементами: функціональної, конструктивної, динамічної, інформаційної, енергетичної тощо.

5) врахування взаємодії між елементною базою та системотехнікою.

Проявляється це у тому, що розвиток елементної бази спричиняє розвиток системотехніки (поява нових принципів побудови систем і покращання їхніх показників якості). У свою чергу, розвиток системотехніки висуває нові вимоги до елементної бази та стимулює її розвиток.

6) врахування можливості зміни вихідних даних і навіть розв'язуваної задачі у процесі проектування, виробництва та експлуатації системи.

Це обумовлює потребу у: варіації вихідних даних, у т.ч. критерію якості під час проектування для оцінки ступеню їх критичності та отримання кращих результатів проектування; забезпеченні можливо більшої універсальності використання проектованої системи, щоб при вилученні/додаванні деяких блоків система була придатною для розв'язання нових задач.

7) виділення головних показників якості, які необхідно покращити у першу чергу.

Намагання покращити якомога більшу кількість показників якості, особливо на ранніх етапах проектування, може призвести до втрати кращого рішення, не кажучи вже про надмірне збільшення тривалості проектування.

8) *поєднання принципів композиції, декомпозиції та ієрархічності.*

Реальні системи можуть містити тисячі, десятки тисяч і навіть більше елементів. Одночасно оптимізувати всі ці елементи неможливо, навіть за допомогою потужних комп'ютерів. Тому потрібно об'єднати ці елементи у блоки, пристрої та підсистеми та розглядати кожен з них як одне ціле, тобто робити композицію елементів. Складну систему практично неможливо розглянути як один блок, доводиться розбивати її на ряд підсистем, тобто робити декомпозицію. Особливо потрібною вона є у тому випадку, коли розробку окремих підсистем доводиться доручати різним організаціям.

Результатом використання композиції та декомпозиції буде розбиття системи на ряд ієрархічних рівнів, кожен з яких містить ряд підсистем, пристроїв, блоків тощо.

Поєднання цих принципів дозволяє істотно спростити не тільки проектування системи, але й її виробництво, експлуатацію та утилізацію.

Проте при декомпозиції системи на підсистеми (пристрої, блоки) потрібно формулювати вихідні дані таким чином, щоб вони досить повно і правильно враховували всі основні види взаємодії між підсистемами.

Особливу увагу при цьому слід приділяти обґрунтуванню критерію якості кожної підсистеми. У протилежному випадку підсистема, оптимальна в сенсі її критерію якості, може виявитись далеко не оптимальною з точки зору критерію якості системи в цілому.

9) виявлення основних технічних протиріч, які перешкоджають покращанню якості системи та прискоренню процесу її проектування, а також пошук шляхів їх подолання.

10) правильне поєднання різних методів проектування, у першу чергу математичних, експериментальних та евристичних, а у межах математичних – аналітичних та обчислювальних.

11) забезпечення належної взаємодії під час проектування фахівців різних рівнів і профілів.

Інтернет містить чимало яскравих ілюстрацій того, до чого призводить відсутність такої взаємодії.

Запорукою успішного створення апаратури, у т.ч. медичної – це активна співпраця інженерів і лікарів.

Умовами реалізації цього є:

- 1) зацікавленість обох сторін (замовників і розробників) у проблематиці;
- 2) компетентність кожного у своїй галузі;
- 3) зв'язок повинен бути двостороннім, рідкі візити малоефективні;
- 4) виробити спільну мову;
- 5) залучення сторонніх експертів (по можливості), інакше рішення буде обмежене знаннями осіб, які його прийняли.